

"והשיב (1) את אשמו בראשו [את הקרן כמות שהוא] וחמישיתו יוסף עליו" – ללמד: ממזון המשתלם בראש, כמות שהוא ללא תוספת כפל, הרי זה מוסף עליו חומש; ואילו ממזון שאין משתלם בראש כי מוסף הוא עליו כפל, כי אז אין מוסף חומש; אבל אשם חייב הוא לדעת חכמים.

רבי שמעון בן יוחאי אומר ומוסיף על דברי חכמים: אין חומש ואף אשם משתלם במקום שיש כפל.

קתני מיהת בבביתא: חומשו עולה לו בכפילו, דברי רבי יעקב.

תשלומי כפל מחמת העדים כדין טוען טענת גנב, ואשם מדין "שבועת הפקדון", שהרי הודה – (11) וחומשו – שהיה צריך לשלם מדין שבועת הפקדון – עולה לו בכפילו, כלומר: אם היה שיעור החומש שוה לשיעור הכפל, הרי הוא משלם כפל, ונפטר בכך מן החומש. (12) דברי רבי יעקב.

טו-ב וחכמים אומרים:

אם משבאו עדים הודה, אין הוא משלם חומש כלל אפילו כשאין שיעור החומש שוה לשיעור הכפל, ומשום שנאמר בפרשת שבועת הפקדון [במדבר ה ז]:

ב. שיטת רש"י היא, שלפי רבי יעקב, אין החומש נפטר אלא אם כן הוא שוה לשיעור הכפל, ואם אינו שוה משלם את שתיהם לרבי יעקב, וביאר את הטעם: על כרחך הא דרבי יעקב בששוין כאחד החומש והכפל קמירי, דאי הוה כפילא טפי מחומשא, לאו חומשא הוי, ולא מיכפר ליה עד דמישלם חומש דחומש כפרה דשבועה הוא, והתוספות בעמוד ב הביאו משמו "דלית ליה כפרה בחומש כיון שאינו ניכר, ומובלע [אלא מובלע] בתוך הכפל".

אבל הראב"ד מפרש: "וחומשו עולה לו בכפילו", כלומר: אם יגיע חומשו לשיעור כפילו יעלה לו במקום כפילו, ואם אינם שוים, כי אז משלם את העודף, אם מן החומש אם מן הכפל; ונמצא שהוא חולק בשנים על רש"י, שאין הם צריכים להיות שוים, וגם שנפטר מן הכפל נמשלם את החומש, ולא כרש"י שהוא משלם את הכפל ונפטר מן החומש.

והריב"א בתוספות בעמוד ב ד"ה כפילא חולק על רש"י רק בדבר אחד, שאין הם צריכים להיות שוים.

1. ראה מה שכתב הרש"ש.

אכן באו עדים, מכל מקום כבר נפטר בהודאתו; והעירו האחרונים, שבריתא זו טוברת: "מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור", ונתקשו למה לא הביא הגמרא לקמן עה בסוגיית "מודה בקנס ואחר כך באו עדים" את הבריתא הזו.

11. א. אבל אם לא הודה, אינו מתחייב באשם, כי לא חייבה תורה בדין שבועת הפקדון אלא כשהודה.

ב. ראה בתוספות לקמן קח א, ששקלו וטרו, אם הודאה אחר עדים, חשובה הודאה לחייבו בקרן וחומש, או שצריך הודאה מעצמו; וראה ב"פני יהושע" שם, שתמה על דבריהם, שלא הביאו מבריתא זו המפורשת, שאף הודאה אחר עדים הודאה היא לחייבו בקרן וחומש ואשם.

12. א. נתבאר על פי מה שהביאו התוספות בעמוד ב בד"ה כפילא בשם רש"י; ולשון רש"י שלפנינו חסר, וכך הוא הנוסח ב"ספר שינויי נוסחאות" שבמהדורת פרוקל: "שהרי חומש לבעלים הוא, והוא שקל כפל תחתיו, שאינו צריך ליתן חומש, הואיל ונותן לו כפל", וראה עוד שיטות בזה באות ב.

והרי **חיבי דמי** שיהיה שיעור הכפל ושיעור החומש שוין: (2)

אילימא דמעיקרא בשעה שכפר ונשבע [שהיא שעת הגניבה] היה החפץ **שויא ארבעה**, ואף **לבסוף** בשעת העמדה בדין היה החפץ **שויא ארבעה** – כך הרי אי אפשר לומר, שהרי באופן זה וכי אטו "**חומשו עולה לו בכפילו**"! ? והרי:

כפילא [התשלום השני המשתלם בגין חיוב כפל] **ארבעה** זווי הוא, שהוא הכפל מערכו של החפץ; ואילו **חומשא** אינו אלא **זוזא**

שהוא רביע מן הקרן, וכשתוסיף אותו על הקרן, הרי לך "**חומש מלבר**". וכל שאין שיעור החומש שוה לכפל, אין הוא נפטר מתשלום החומש משום תשלום הכפל.

אלא לאו בהכרח לא תמצא שיהיה שיעור הכפל והחומש שוין, אלא בכגון **דמעיקרא** בשעת כפירה **שויא ארבעה**, ולבסוף בשעת העמדה בדין **שויא זוזא** – כי באופן זה אכן שוים הם: **דכפילא** אינו אלא **זוזא** כשעת העמדה בדין כדברי רב, ואף **חומשיה** הוא **זוזא**, שהרי החומש משתער לפי הקרן, שהוא כדמעיקרא. (3)

זוזא וחומשא זוזא, שכתב: "**דחומש בתר קרנא שיימינן**, וקרן משלם כעין שגנב, נמצא קרן ארבעה, וחומשו מוסיף עליו מבחוץ, זוזא", ולכאורה הוא מפורש כהבנת ה"קהלות יעקב"; ויעויין שם במוסגר, שכתב בשם גאון אחד שהעירו, דמדברי התוספות כאן בד"ה אלמא מוכח נמי, שהחומש הוא מן הקרן ולא מן השויות]; וראה עוד שם, שכתב לבאר את החילוק בין חומש לכפל באופן אחר, ראה שם באריכות.

ב. לכאורה יש ללמוד מלשון רש"י שכתב: "**דחומש בתר קרנא שיימינן**, וקרן משלם כעין שגנב", שהקרן המשתלם על כפירת הפקדון הוא משום שנעשה עליו גזלן בשעה שכפר, ואף קרן זה כלול בדינו של רב: "**קרן כעין שגנב**", וכמו ב"טוען טענת גנב", וראה היטב במה שכתב שם ב"קהלות יעקב" בפירושו השני.

ג. הקשו התוספות: הרי יש לומר בהיפוך, שהכפל הוא כעין שגנב, והחומש הוא כדהשתא [היינו שהקרן והחומש הם כדהשתא], ומעיקרא שויה זוזא ועכשיו שוה ארבעה, ונמצאו הכפל והחומש שוין, והוסיפו "כדאמר תברה או שתייה משלם ארבעה".

2. לדעת רש"י, שאין חומשו עולה לו בכפילו אלא אם הם שוים, פשוטה קושיית הגמרא, ולדעת הראב"ד והריב"א [ראה בעמוד א הערה 12], הקושיא אינה אלא מכח שלשון הברייתא משמע שהם שוין.

3. א. ב"קהלות יעקב" ערכין סימן יב, נתקשה מה טעם החילוק שכפל אינו משלם אלא כשעת העמדה בדין, ואילו חומש משלם כשעת הכפירה, והרי רק לגבי קרן יש ילפותא מ"גניבה וחיים" שהקרן הוא כעין שגנב, וכיון שאנו אומרים שאין הכפל בכלל דין קרן כעין שגנב, אם כן גם לענין החומש נאמר שדי בחמישית דמים של עכשיו. ולכאורה, לפי מה שהובא בהערה 5 לעיל בעמוד א, שיסוד דין כפל כשעת העמדה בדין הוא משום שאינו מתחייב עד שעת העמדה בדין משום שקנס הוא, אם כן אין מקום להשוות כלל חומש לכפל לענין זה].

ומתחילה ביאר, שחיוב חומש אינו חומש מן השויות של החפץ, אלא חומש מן הקרן, והיות ואת הקרן אינו משלם כשעת העמדה בדין, שוב ממילא גם את החומש משלם הוא כשעת כפירה ושבועה; וראה לשון רש"י כאן בד"ה דכפילא

אלמא, הרי מוכח:

א. "קרן כעין שגנב, ולכן חישוב הקרן הוא לפי ערך הפקדון בשעת הכפירה, וממילא משתער החומש אף הוא לפי ערך זה, כי החומש הוא מן הקרן.

ב. תשלומי כפל ותשלומי ארבעה והמשה בשעת העמדה בדין, שאם לא היה תשלום הכפל כשעת העמדה בדין אלא כעין שגנב וכמו החומש, הרי בהכרח שהיה הכפל פי ארבעה מן החומש, ואינם שוים.

אמר דחה רבא:

לעולם עוסקת הברייתא בכגון דמעיקרא שויה ארבעה, והשתא נמי שויה ארבעה. ודקא קשיא לך: איך חומשו עולה לו בכפילו, שהרי כפילא ארבעה ואילו חומשיה זוזא!?

לא תיקשי: כי הכא במאי עסקינן, בכגון:

שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים, ובאו עדים ונתחייב כפל ארבעה — ושוב הודה⁽⁴⁾ שהשבועות היו לשקר, ונתחייב ארבעה חומשין מלבר, שאף הם ארבעה זוזי, שהרי:

והתורה אמרה: "וחמישיתיו", התורה ריבתה חמישיות הרבה בקרן אחת, נמצא שמשתווה שיעור החומש לכפל, ולכן נפטר הוא ממנו.

אמר מר: וחכמים אומרים: "בראשו וחמישיתו", ממון המשתלם בראש, מוסיף חומש, ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש:

מדייקת הגמרא: אבל קרבן אשם מייתי [מביא הוא], ואף על גב שאינו ממון המשתלם בראש!

ואמאי! ? מאי שנא חומש דלא משלם, משום דכתיב: "בראשו וחמישיתו". אם כן אשם נמי לא לישלם, דהא כתיב [ויקרא ה, כד כה]: "ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף

ותמה רבי עקיבא איגר [ליקוטים הנדמ"ח]:

האחד: שאין אנו עוסקים כלל כששברה, דסתמא דברייתא משמע אף שלא שברה [כוונתו, שלא שברה בידים, אבל ודאי שהברייתא מיירי שהפקדון נשבר, שאם לא כן כשמעיקרא שויה ארבעה ועכשיו שויה זוזא, לפי מה שכתב רש"י שחשבון החומש הוא לפי הקרן, הרי שאם לא נשבר והוא מחזיר לו את הפקדון כמות שהוא, ואינו מתחייב לשלם ארבעה כדמעיקרא, גם את החומש ישלם לפי ערך הפקדון שיש בידו, שירד ערכו לזוז אחד].

השני: אפילו אם שברה בידים, הרי זה חיוב קרן חדש — "דעתה הזיק וגזלן" — שאינו שייך לחשבון החומש, שהוא משתלם לפי ערך

הקרן שנתחייב על הכפירה.

והביא מדברי ה"שיטה מקובצת", לפרש את כוונתם, שהחפץ הוא עדיין בעין, ואין הם אלא מביאים ראייה מתברה או שתייה שברשות בעלים הוקר, ואם הוא בעין צריך להחזירו כפי שהוא שוה עכשיו.

והוסיף רבי עקיבא איגר, שלפירושו זה למדנו מדברי התוספות, שאם נשבע על הפקדון כשהיה שוה זוז ועכשיו נתיקר, והחפץ הוא בעין, כיון שאת הקרן הוא משלם כערך של עכשיו, גם את החומש משלם הוא כפי הערך של עכשיו.

4. דוקא אם היתה הודאה אחת על כל השבועות, כי אז החיוב על כל השבועות בא כאחד; אבל

עליו, לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן"?!?

אמרי לך רבנן: "ואת" — "ואת אשמו יביא לה'" שנכתב אחר שאמרה תורה: "ושלם אותו בראשו" — פסקיה קרא [הפסיק בזה הכתוב] בין "ושלם אותו בראשו" לבין "אשמו יביא", ללמד: אין האשם מותנה בכך שיהיה תשלום הקרן "בראשו" ללא תשלום נוסף.

ורבי שמעון בן יוחאי — הפוטר מפסוק זה אף מאשם כשאינו ממון המשתלם בראש — אמר לך: וי"ו ד"ואת אשמו" ערביה קרא, [עירב הפסוק את האשם עם תשלום הקרן בראשו], ללמד: אף האשם מותנה בכך, שיהיה תשלום הקרן בראשו ללא כפל.

ורבנן אמרי לך: אם כן שהוא כדברי רבי שמעון בן יוחאי: לא ליכתוב רחמנא לא וי"ו ד"ואת", ואף לא "את" עצמו, כי למה

יפסיק הכתוב ושוב יערב?! אלא בהכרח, שהפסיק הכתוב ולא עירב.

ורבי שמעון בן יוחאי אמר לך: אף כי מערב הכתוב את החיובים, מכל מקום "את" לא פוגא דלא כתב [אי אפשר שלא יכתבו הכתוב], כדי לאפסוקי בין ממון גבוה [אשם], לממון הדיוט [קרן וחומש] —

ומאחר שהוצרך הכתוב לכתוב "את", הלכך אתא וי"ו ערביה קרא.

אמר רבי אילעא:

גנב טלה ונעשה איל, או שגנב עגל ונעשה שור, הרי שנעשה "שינוי" בידו של הגנב, וקנאו הגנב לענין זה, שאם טבח ומכר אותם לאחר שנשתנו, אומרים אנו: שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, ואינו חייב על הטביחה והמכירה ארבעה וחמשה.⁽⁵⁾

אם הודה תחילה ואחר כך נשבע שוב, אינו נפטר מן החומש שכבר נתחייב קודם שהיה שוה לסכום הכפל.

5. תוספת ביאור:

א. כתב רש"י: "נעשה שינוי בידו וקנאו: בשינוי להא מילתא, דאם טבח ומכר שלו הוא טובח וכו', ופטור מארבעה וחמשה וכו'".

ומבואר מדברי רש"י, שאין השינוי האמור כאן כשאר שינוי מעשה שהוא קונה את החפץ לגמרי! ואין השינוי מועיל אלא כדי להחשיבו כאילו את שלו הוא טובח ואת שלו הוא מוכר, [ומיהו ראה ב"ספר שינויי נוסחאות" שבשני כתבי ידות אין מופיעים המלים "להא מילתא", וכן נראה קצת ב"תוספות רבינו פרץ" בשם רש"י, וראה עוד בהערה 13]; וכן נראה ממה

שכתב רש"י: "אבל קרן וכפל משלם קרן כי השתא", והטעם שהוא משלם כדהשתא, הוא משום שזה כמו "תברה או שתייה", ואם קנה את זה קודם הטביחה, לא היה משלם על השבירה שלאחריה; וראה בתוספות סז ב ד"ה אף גזול, דנראה שהם סוברים דלא כרש"י, אלא הוא שינוי גמור לקנותו, ראה שם בהערות.

וביאור הענין הוא [על פי דברי האחרונים, ראה "אבן האזל" גזילה פרק ב סוף הלכה טז], שרש"י הולך בזה לשיטתו לקמן סו א ד"ה "שינוי קונה", שכתב: "היכא דשני להו בידים", הרי שאין שינוי קונה לגמרי, אלא כששניה אותו בידים, [וראה בהערה שם], ומטעם זה, אף כאן שהוא שינוי ממילא, אינו קונה לגמרי שיהיה שלו; ומכל מקום לענין זה מועיל השינוי, שאנו דנים, כאילו בהמה זו

איתיביה רבי חנינא לרבי אילעא מהא

דתניא: (6)

גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור:
משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה
וחמשה, כעין שגנב, דהיינו דמי טלה ודמי

עגל. (7)

ואי פלקא דעתך קנייה בשינוי כאשר אמרת,
אם כן אמאי משלם כלל ארבעה וחמשה,
והרי שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר! (8)
אמר ליה רבי אילעא לרבי חנינא:

שלפנינו אינה אותה בהמה שגנבה, ולכן אינו
חייב עליה ארבעה וחמשה.

ב. עוד כתב רש"י: "אבל קרן וכפל, משלם
קרן כי השתא [שהרי לא קנאו], וכפל כעין שגנב
או כשעת העמדה בדין", וצריך ביאור: הרי
מבואר בהמשך הגמרא, שלרבי אילעא, אין
הכפל כשעת העמדה בדין בגלל השינוי! וראה
מהר"ם, וראה "ספר המפתח".

6. ברש"י בד"ה "ונקנינהו", מבואר בטעמו של
רבי חנינא, שהוא משום דהוי שינוי דממילא, וכן
כתב ב"תוספות רבינו פרץ".

וכתב הגר"ח [גזילה ב טז, דף צג ב בספר],
לבאר את מה ששינוי [לקמן צו ב]: "גזל בהמה
והזקינה משלם כשעת הגזילה", הרי שאף
בשינוי דממילא אינו יכול לומר "הרי שלך
לפניך" [כדרך שהוא אומר בשאר גזילות שלא
נשתנו, והוולו, או שכבר אין להם ערך, כמו
"חמץ שעבר עליו הפסח"], שהוא משום, שאף
רבי חנינא סובר שהבהמה נשתנית ואינה "כעין
שגזל" כדי שיהיה יכול לומר "הרי שלך לפניך",
אלא שהוא סובר, שאין השינוי מועיל לקנות על
ידו, ראה שם.

והנה לפי מה שנתבאר בדעת רש"י בהערה 5
לעיל, שאף לרבי אילעא, אין שינוי דממילא
מועיל לקנות על ידו, ולא אמר אלא ששינוי זה
מועיל לענין טביחה, אם כן בהכרח עלינו לומר
ששלשה דינים הם:

א. "שינוי קונה" — ובזה כולי עלמא מודים,
שאין שינוי דממילא מועיל.

ב. "כעין שגזל" — ובזה כולי עלמא מודים,
שאף שינוי דממילא אינו "כעין שגזל", ואינו
יכול לומר "הרי שלך לפניך".

ג. "שינוי לענין טביחה ומכירה" — בזה
נחלקו רבי אילעא ורבי חנינא.

אך לפי מה שכתב ב"חידושי מרן רי"ז הלוי"
[הלכות גזילה, סז ב מדפי הספר], לבאר דין
"גזל בהמה והזקינה", שהוא משום, דאם כי
עצם החפץ לא נשתנה כלל, מכל מקום הדין
היזק שבזה משוי ליה לאינו "כעין שגזל",
וחשיב שינוי לענין גזילה, והוא דין מסוים שאינו
יכול לומר "הרי שלך לפניך", ואף שעדיין שמו
עליו, אם כן מתבאר הטיב שיטת רש"י,
שלענין "שינוי קונה" לכולי עלמא אינו שינוי
כשהוא שינוי דממילא, ואילו לענין "שמו עליו"
שיתחייב עליה משום טביחה ומכירה, בזה הוא
שנחלקו רבי חנינא ורבי אילעא, וכל זה אינו
ענין ל"בהמה והזקינה" שמשום ההיזק שבה
אינו יכול לומר "הרי שלך לפניך".

7. אין להקשות מכאן על רבה [בעמוד א]
הסובר: "תברה או שתייה" משלם ארבעה, שלפי
שיטתו למה לא ישלם — כשטבח את הבהמה
— קרן כדהשתא, שהבהמה שוה יותר; ומשום
שיש לומר: דוקא נקטה הברייתא "כפל ותשלומי
ארבעה וחמשה כעין שגנב", אבל קרן משלם
הוא כשעת העמדה בדין כאילו תברה או שתייה,
נתבאר על פי רש"י בד"ה כעין שגנב.

8. נתקשו האחרונים [ראה "ספר המפתח"]

ואלא מאי רוצה אתה להוכיח מבריייתא זו ששינוי — כעין זה דטלה ונעשה איל — לא קני, אם כן אמאי משלם כפל וארבעה וחמשה "כעין שגנב"? לשלם כי השתא [ישלם כפי ערכה עכשיו]? (9)

אמר ליה רבי חנינא לרבי אילעא:

כי השתא היינו טעמא דלא משלם, משום דאמר ליה הגנב לנגנב: וכי אטו תורא גנבי ממך, או דיכרא גנבי ממך [וכי אטו שור או איל גנבתי ממך, עד שאתה מחייבני לשלם דמי שור או דמי איל]? והרי לא גנבתי אלא עגל וטלה, וכך אשלם!

אמר ליה רבי אילעא לרבי חנינא: רחמנא ניצלן מהאי דעתא [ה' יצילני מדעה זו שאתה אומר]!

אמר ליה רבי חנינא לרבי אילעא: אדרבא רחמנא ניצלן מדעתא דידך [אדרבה יצילני ה' מדעתך אתה]!

מתקופה לה רבי זירא: אף לו יהא שלא כדברי רבי אילעא, הסובר: שבח גופו של עגל הנעשה שור, או של טלה הנעשה איל, שינוי הוא, מכל מקום תיקשי ברייתא זו:

ונקנינהו הגנב ב"שינוי השם" שנשתנה העגל להקרא "שור", והטלה נשתנה להקרא

האחרונים שהטביחה מחייבת מדין "תברה או שתייה" כערך כל הבהמה ולא כערך פחת השחיטה, ושלא כדברי ה"חזון איש" שהובאו בעמוד א סוף הערה 9].

ולפי זה פירש את תירוץ הגמרא: "אטו תורא גנבי מינך", דהיינו שאין השבח שייך כלל לנגזל, וכתב, שזה שלא כדברי רש"י בשמעתין שהשבח שייך לנגזל; וראה שם שכתב לפרש עוד באופן אחר את קושיית הגמרא.

ב. לכאורה קשה, שלרבי אילעא נמי תיקשי: הרי אין השינוי הזה קונה לגמרי, ואינה של הגנב [וכמו שכתב רש"י בתחילת הענין], ואם כן אף לשיטתך לשלם כי השתא?!

ועל פי מה שנתבאר בהערות לעיל, הביאור הוא [לפי הפשט הפשוט, שקושיית הגמרא היא שישלם כשעת העמדה בדין מטעמו של רב], ששיעור התשלום אינו משתנה להיות כשעת העמדה בדין, אלא כשהשתנה מחירה של הגניבה עצמה, אך משנשתנה ואין זו הגניבה עצמה, [ובפרט בנידון דידן שאין השינוי משום מחיר השוק, אלא משום שינוי שאינו שייך אלא לבהמה שנגנבה], שוב אין לשומה כשעת

בלשון הגמרא שהאריכה בקושייתה, שהרי הקושיא פשוטה, כי בהדיא מבואר מבריייתא זו דלא כרבי אילעא הפוטר מארבעה וחמשה.

9. א. כתב רבי עקיבא איגר [ליקוטים הנדמ"ח תחילת דף סו א], שבפשוטו, קושיית הגמרא היא, משום שהרי אמר רב בעמוד א: "כפל ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין", אך הקשה על זה מהמשך הסוגיא דלא משמע כן, כי קושיא זו שואלת הגמרא בהמשך הסוגיא.

ולפיכך כתב בדרך אפשר, שקושיית הגמרא אינה תלויה בדינו של רב, אלא שאף אם אין אנו סוברים כרב, היינו משום שאין אנו מחלקים בין הקרן לבין הכפל וארבעה וחמשה, אבל כאן שאף את הקרן הוא משלם כערכה עכשיו, שהרי "תברה או שתייה" משלם כפי ערכה עכשיו והטביחה היא כמו תברה [וכמבואר לעיל בעמוד א]. אם כן משלם הוא אף ארבעה וחמשה כדהשתא, [ודימה את זה לדברי התוספות בד"ה אלמא, הובאו דבריהם בהערה 3 אות ב, וראה מה שנתבאר שם בשם רבי עקיבא איגר עצמו; ולמדנו מדבריו שהוא סובר כדברי רוב

מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי. כי מששת את כל כלי. זה עשרים שנה אנכי עמך, רחליך ועוזיך לא שכלו, ואילי צאנך לא אכלתי", וכי אטו אילים הוא דלא אכל יעקב, ואילו כבשים [טלאים] של לבן אכל יעקב!?

אלא לאו שמע מינה: אף איל בן יומו קרוי "איל", וכשאמר יעקב "ואילי צאנך לא אכלתי" כלל יעקב בדבריו אף את הטלאים.

ומאחר שנתייבשה קושייתו של רבי זירא, שבה הגמרא לענין שהתחילה בו: מכל מקום קשיא קושייתו של רבי חנינא מברייתא זו על רבי אילעא! (12)

אמר תירץ רב ששת:

"איל", וכל שינוי השם קונה בגזילה — (10) ואם כן למה ישלם על הטביחה והמכירה, והרי שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר!?

אמר תירץ רבא:

אין כאן שינוי השם, כי אף שור בן יומו קרוי שור, ואף איל בן יומו קרוי איל, וכדמפרש ואזיל. (11)

שור בן יומו קרוי שור — מנין: דהרי כתיב [ויקרא כב כז]: "שור או כשב או עז כי יולד", הרי שמשעת לידתו קרוי הוא "שור" ולא "עגל".

איל בן יומו קרוי איל — מנין: דהרי כתיב [בראשית לא לו]: "ויחר ליעקב ויאמר ללבן,

העמדה בדין, ולכן מוכיח רבי אילעא כשיטתו ששינוי זה מחשיב את הבהמה כאילו לא זו הבהמה שנגנבה, [וראה היטב בדברי הגר"ח בהלכות גניבה, צב ב בספר].

ג. ביאר המהר"ם, שכונת רבי אילעא היתה להוכיח שברייתא זו משובשת היא, היות ותמוהה היא מיניה וביה, וכן מבואר בהדיא ברשב"א בד"ה מ"מ קשיא; וראה מה שיתבאר בזה בהמשך הגמרא: "מכל מקום קשיא".

10. מדברי הגמרא כאן נראה, שדבר פשוט הוא ש"שינוי השם" קונה בגזילה, וגם משמע שהוא קונה אף בלי יאוש, [אף שיש לומר בכונת הגמרא, שקושייתה היא משום ש"סתם גניבה יאוש בעלים", ראה לקמן סו ב] — ואילו לקמן סו ב לא חידשו בגמרא ש"שינוי השם" קונה, אלא לאחר עשרים ושתים שנה, ופלפלו בגמרא שם, אם אכן שינוי השם קונה; ועוד מבואר שם, ש"שינוי השם" בלי יאוש אינו קונה.

11. כתבו התוספות: מיהו ודאי לענין קרבן אמרינן, ד"איל" הוא בן שתי שנים, [כלומר: בשנתו השניה], מדכתיב במקום אחר "כבש בן שנתו".

12. תמה הרשב"א: והרי כבר יישב רבי אילעא, והוכיח שברייתא זו משובשת היא, ומשום, שאם אין שינוי זה קונה, למה משלם הוא כעין שגנב, ואינו משלם כי השתא, וכמבואר בגמרא לעיל, ואם כן למה חוזרת הגמרא להקשות על רבי אילעא!?! וראה מה שיישב שם; והמהר"ם כתב, שרב ששת ניחא לו ליישב את הברייתא שלא תיקשי לרבי אילעא מבלי לשבשה; וראה עוד

ובפשוטו יש לפרש לשיטת רש"י, על פי דרכו

ובפשוטו יש לפרש לשיטת רש"י, על פי דרכו

ובפשוטו יש לפרש לשיטת רש"י, על פי דרכו

ובפשוטו יש לפרש לשיטת רש"י, על פי דרכו

ובפשוטו יש לפרש לשיטת רש"י, על פי דרכו

אלה נתן, וזה הוא ביאור סתירת הברייתות, כי חדא בית שמאי היא, וחדא בית הלל היא.

ואף ברייתא זו ד"גנב טלה ונעשה איל" בית שמאי היא, הסוברים "שינוי במקומו עומד",⁽¹⁴⁾ ושוב לא תיקשי לרבי אילעא, הסובר כבית הלל.

ומפרשין: **מאי טעמא דבית שמאי?** משום דכתיב: "גם [שניהם]" לרבות שינויהם.

ובית הלל סוברים, אדרבה הרי אמר הכתוב: "[שניהם]"⁽¹⁵⁾ ומשמע: הם ולא שינויהם. ובית שמאי אמרי לך: **ההוא קרא ד"שניהם"** ללמד הוא בא:

הם ולא ולדותיהם הוא דאתא, ללמד שולד א-10 האתנן ומחיר הכלב כשרים לקרבן.

ובית הלל אמרי לך: מאחר שאמר הכתוב "הם" הרי משמע הם לבדם, ותרתי שמעית מינה [אחת דיבר הכתוב שתיים זו שמענן]:

הא מני, כדעת מי היא ברייתא זו? בית שמאי היא, דאמרי: שינוי במקומו עומד,⁽¹³⁾ ולא קני, ולכן אין אנו אומרים: "שלו הוא טובח שלו הוא מוכר".

דתניא: נאמר בתורה [דברים כג יט]: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר, כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם" — ואם נתן לה [הבועל לזונה] באתננה, חיטין, ועשאן סולת; או שנתן לה זיתים, ועשאן שמן; או ענבים ועשאן יין:

תני חדא: אפור להקריבם על המזבח, ואף שנשתנו. ותני חדא: מותר להקריבם על המזבח משום שנשתנו.

ואמר רב יוסף:

תני גוריון דמאספורק ברייתא ששינוי בה: בית שמאי אוסרין משום שהם סוברים: "שינוי במקומו עומד", ובית הלל מתירין משום שהם סוברים מאחר שנשתנו החיטים, פקע מהם שם "אתנן" שהיה להם, כי לא את

מה שכתב בזה רבי עקיבא איגר בליקוטים הנדמ"ח ד"ה אמר.

13. כתב רש"י: "שינוי במקומו עומד: אף על גב דאישתני לא נפיק מרשות בעלים"; לכאורה נראה מלשון רש"י סתירה למה שנתבאר לעיל בהערות בשיטתו, שלכולי עלמא לא נפיק האיל והשור מרשות בעלים, ואין אנו דנים אלא משום שעל ידי השינוי אין זו הגניבה; שהרי אם כפירוש זה, "נפיק מרשות בעלים" מאן דכר שמיא, כי רבי אילעא ורבי חנינא לא לענין זה נחלקו, ובית שמאי עצמם אף הם לא דיברו מ"קנין שינוי", אלא משינוי המכשיר אתנן לקרבן משום שאינו האתנן עצמו, ואם כן "נפיק

מרשות בעלים" אין מקומו כאן כלל.

14. הקשו התוספות: מה ענין אתנן אצל שינוי?! וביארו: "אי שינוי קונה, אם כן ראוי הוא להתיר שינוי באתנן, דחשיב כאחר, ואין זה אותו שבא לידה בתורת אתנן, וממאי נמי לא מאיס".

ולפי שיטת רש"י — כפי שנתבאר לעיל — שכל הנידון הוא לענין "שמו עליו", הרי זה ממש דומה בדומה.

15. במהדורת פרנקל כתבו, שבכל כתבי היד נוספה תיבה זו.